

CERUL

Religia creștină, îndemnându-ne prin *Simbolul credinței* ca să credem în „Dumnezeu Tatăl, A-toate-țiitorul, făcătorul cerului și al pământului“, e firesc ca tot poporul nostru să fie încredințat și să spună că *cerul* a fost făcut de Dumnezeu, o dată cu toate câte le vedem împrejurul nostru. Se înțelege însă că această credință, laolaltă cu alte credințe păgânești, care nu s-au putut înlătura din creștinism, au făurit o mare câtime de legende și superstiții, pe care le-am întocmit nu de mult în *Povestea lumii*¹.

Cu privire la *cer* nu se pot găsi amănunte acolo, deoarece el nu face parte din *lume*, din pământ, adică din „lumea de sub soare“. El este deasupra lumii, și la rândul său își are lumea sa. Despre cer atât se pomenește acolo: din multe pricini, pământul a fost croit mai mare decât cerul, astfel că *poalele cerului* nu putură acoperi marginile pământului și că pentru ca aceste margini să fie restrânse, Dumnezeu, prin ispita ariciului sau a altor vietăți, a încrețit fața pământului, dând cu chipul acesta naștere dealurilor și văilor: pământul *s-a încăputat* cu cerul, poalele cerului s-au putut rezema tocmai pe marginile pământului².

Prin Ardeal găsim aceste credințe în următoarea colindă, necompletă, de altfel, la sfârșit:

...Domnul tare că creștea,
Lucru mare că-mi făcea:
Făcu ceriul și pământul,
Făcu ceriu-n două zile
Și pământu-n două zile.
Tinse ceriul pe pământ:
Cum-l tinse,

Nu-l cuprinse.
Domnul tare se-ntrista
Și din graiu așa grăia:
– Oi, harhanghel Mihăilă,
Bagă mâna-n buzunar
Și mi-și scoate-un bici de foc.³

¹ *Povestea lumii de demult*, București, 1913.

² Vezi cap. *Dealurile și văile*, tot acolo, p. 31 și urm.

³ Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, București, 1914, p. 27.

Sunt însă și credințe care desfac zidirea pământului de cea a cerului, ce se întâmplă mai târziu. Astfel, prin unele părți din Bucovina, se povestește că, după ce lumea s-a înmulțit, chiar luna și soarele, neavând cer, umblau pe pământ. Odată însă, – fie din pricina drumurilor grele, fie că ardeau pe oameni prea tare, fiind aproape, – fie soarele și luna, fie oamenii, s-au rugat lui Dumnezeu ca să le facă *cer* de umblat. Când sfinții au auzit această rugămintă, s-au bucurat: au sărit șapte dintr-înșii, „cei șapte apostoli“, și-au făgăduit oamenilor că ei vor face cerul dacă lumea îi va ajuta și-i va cinsti. Oamenii au făgăduit, Dumnezeu a dat aripi îngerilor, – a făcut îngeri prin într-ariparea sfinților, – și aceștia au zburat la rohmani, o lume care se află sub lumea noastră. De acolo au adus îngerii *piatră scumpă*, din care mai întâi s-a făcut cerul ca o nesfârșită pânză de sticlă, și apoi, din ceea ce a rămas, i s-au durat *șapte stâlpi*, care-l sprijină. Cei șapte sfinți păzesc la cei șapte stâlpi ai cerului, în schimbul cărei slujbe lumea îi cinstește prin păzirea celor patru posturi de peste an.

În cer, astfel făcut, s-au urcat apoi soarele, luna și, după dâșii, Dumnezeu, cu toate cetele sale¹.

Colindele ardelenesti ne spun despre rezemarea cerului pe trei stâlpi de argint:

... De când Domnul s-a născut	Tot cu stele
Și pământul l-a făcut	Mărunțele
Și cerul l-a ridicat	Și cu luna
Pe tri stâlpi de d'argint	Ca lumina,
Și frumos l-a mporodbit	Soarele
	Cu razele ² .

Alte colinde, ardelenesti și din țară, vorbesc și de patru stâlpi de argint:

... Când Dumnezeu s-a născut	Mai frumos l-a mporodbit,
Și pământul l-a făcut,	Tot cu stele
Sus cerul l-a ridicat:	Mărunțele,
Patru stâlpi l-a răzemat,	Mai pe sus cu mai mărele,
Patru stâlpi tot de argint;	Soarele cu razele,
	Luna cu luminele! ³

¹ E. Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, p. 28.

² Al. Viciu, *Colinde din Ardeal*, p. 31., *Ibidem*, p. 39: „...tri stâlpi...”.

³ *Op. cit.*, pp. 21-22.

Prin unele părți se crede că cerul se sprijină pe patru stâlpi, care sunt patru stele¹, iar prin altele se zice că este ținut de Simion Stâlpicul, pentru care cuvânt acest sfânt este serbat cu nelucru, de unii la 21 iulie, de alții la 1 septembrie².

Având *marginii* sau *poale*³, bolta cerului are și un mijloc sau o *inimă*, pe sub care, prin unele părți din jud. Botoșani, se crede că nu-i bine să meargă omul, căci pe acel loc numai dracilor le este sortit să umble⁴.

După unele credințe, întâiul cer ridicat deasupra pământului era mai aproape de acesta, decât cum este cerul de astăzi; sunt anumite pricini care au silit pe Dumnezeu să mute cerul mai sus, adică să-l îndepărteze de pământ.

Prin jud. Muscel se spune că Dumnezeu a ridicat cerul din pricina unui cioban nesocotit: „Acu, după ce a făcut [Dumnezeu] și pe oameni, cerul era aproape de pământ. Dai cu mâna de el. Tot pe vremea aia, luna lumina întocmai ca și soarele. Un cioban de la munte însă n-a avut de lucru? A luat o baligă și a zvârlit-o în lună, de a chiorât-o. Când a văzut asta, foc s-a făcut Dumnezeu. Drept pedeapsă neamului omenesc, a mărit cerul și l-a ridicat sus, sus, unde e azi cu lună cu tot...”⁵.

Prin jud. Dolj și Olt, în această privință se spun următoarele: „La facerea lumii, cerul era foarte aproape de pământ; însă omul, cum e nesinchisit din fire, nu și-a dat seama de această bunătate dumnezeiască, că nu era puțin lucru pentru om să aibă pe Dumnezeu în preajma lui, ca să-i poată cere sfatul ca unui bun părinte, oricând avea vreo nevoie. Nesinchiseala a ajuns așa de departe, că într-o zi o femeie a aruncat spre cer o cârpă murdărită a unui copil, cârpă cu care era

¹ I. Otescu, *Credințele țaranului român despre cer și stele*, București, 1907, p. 58.

² C.D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, P.-Neamț, 1907, pp. 87-88.

³ Depărtarea se arată prin expresiile: „la marginea pământului“, „la capu' lumii“, „la poalele cerului“. Un plugușor, cules din comuna Țepu, jud. Tecuci, se încheie cu aceste versuri:

Și aveam doi copilași	Scriau o cârțaluie
Îmbrăcați în alămuri verzi.	Naraingie,
M-aș ruga să nu-i mai pierz,	Care mi-i dragă și mie,
Că i-am mai pierdut o dată	La colțuri îi vârvărată,
Și i-am cătat în lumea toată,	De cuprinde lumea toată,
Și i-am găsit la capătul pământului,	Iar la mijloc
La poalele cerului:	O stâlbă de busuioc

Să zicem și noi: noroc!

⁴ Cred. rom. din com. Trușești, împărt. de d-l C. Atanasiu.

⁵ C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, București, 1910, p. 1.

cât p-aci să mânjească cerul. Și de atunci Dumnezeu s-a mâniat foc și-a depărtat cerul atât de mult, că nu degeaba zicem noi: departe cât cerul de pământ¹.

Prin jud. Vâlcea, varianta acestei legende sună astfel: „Înainte vreme, cerul era aproape de pământ, de-l ajungeai cu mâna când te suiai p-un maidan, și Dumnezeu cu Sfinții, când vreau, atunci se suiau și coborau, căci umblau des pe pământ.

Dar într-o zi, nu știu pentru ce, că se ceartă Dumnezeu cu o mătușă, fir-ar oarbă, și mătușa, nici una, nici două, aruncă cu scârnă în Dumnezeu.

Atunci s-a supărat Dumnezeu foc pe oameni și s-a suit în cer cu toți Sfinții și a înălțat cerul cum se vede azi, sus.

Și de atunci nu s-a mai scoborât nici Dumnezeu, nici Sfinții pe pământ².

Tot prin aceste părți, povestirea sună și astfel: „Se spune că odată cerul era aproape de tot de pământ. Atât de aproape era, că, dacă te suiai pe gard, dai cu mâna de cer. Pe vremea aceea umbla Dumnezeu și cu Sfântul Petre pe pământ, căci lumea era mai bună, dar se întâmplă că o păcătoasă de muiere, după ce a spălat scutecele copilului, s-a apucat să le scuture. Scuturându-le, a mănjit cerul cu tină de copil mic.

– Iii, lume păcătoasă! De acum înainte să nu știți ce este înaltul cerului și adâncul pământului! – grăi Dumnezeu cu glas de foc.

Deodată se ridică cerul în slăvi. Vezi bine că de atunci s-a ridicat cerul. Amu, să mai fie bine cu atâta răime! Dar te miri cum de-i mai rabdă [pe oameni] pământul!³.

Prin jud. Dolj se aude următoarea variantă: „Mai de mult, cerul nu era ca acuma sus; era jos, deasupra bordeielor.

Și iete de ce l-a ridicat Dumnezeu:

¹ Otescu, *Credințele*, p. 45. Depărtarea cerului de pământ o aflăm rostită și în cântecul:

Sus e cerul, jos pământul,
Și tu, proasto, n-ai știut-o!

care se spune spre batjocura proștilor, în zicala: „Face scară la cer“, adică lucru peste putință chiar, sau din partea unui nesocotit la minte; și în zicala lucrurilor ce nu se pot:

Pod peste mare,
Măduvă la fier
Și scară la cer.

² „Șezătoarea“, XI, p. 184.

³ *Ibidem*, pp. 108-109.

Acu, cică un copilaș, bag samă, se juca pe bordei. I-a venit ce i-a venit și s-a întinat. Când a venit mamă-sa și l-a văzut așa întinat cum era, l-a curățit cu mâna, că nu prea erau răze¹ ca acuma, și mâna și-a șters-o de cer.

Dac-a văzut așa Dumnezeu, că oamenii nici cerul nu-l pot ține curat, l-a ridicat în sus!

Și de-atunci și astăzi este ridicat. Bag samă, de sila oamenilor².

Prin Bucovina, versiunea aceasta are următoarea cuprindere: „Demult era mai jos cerul, aproape de noi, și Dumnezeu se uita la oameni [ca să vadă] ce fac, și venea pe jos, umbla printre oameni, dar de când s-a înmulțit lumea și pământul s-a spurcat, Dumnezeu a fugit cu cer cu tot în sus; și amu stă întors cu spatele la noi, nu vrea să ne vadă: și-a întors fața de la păcatele noastre³.”

După credințele obștești, cerul stă deasupra pământului ca o piele⁴, pe care merg soarele, luna și stelele, iar marginile sau poalele lui, după cum am pomenit, dacă nu stau pe stâlpi, se sprijină pe marginile pământului. Se întâlnește însă și credința care ne arată că poalele cerului se reazemă pe apă⁵, pe care de altfel plutește și pământul, credință pe care o întâlnim și la armenii din Caucaz⁶.

Pe alocuri se zice că cerul e ca un pod, având către margini niște uși, pe unde vin și se duc îngerii lui Dumnezeu din cer pe pământ, și de aici iarăși în cer, cu știrile de nevoie⁷.

Alții povestesc că cerul este ca și pământul nostru, căruia noi nu-i vedem decât fața lui albastră de dedesubt. Deasupra cerului, – fața deasupra, este întocmai ca fața pământului nostru. Acolo, lumea lui Dumnezeu ară, seamănă și culege, iar bunătățile pământului nostru, care cresc cu ajutorul ploilor, sunt prisosurile acelei lumi deasupra, în care sălășluiește de altfel și *raiul*⁸.

În sfârșit, prin unele părți se crede că cerul este alcătuit din două bucăți, care, la anumite zile mari, ele se dau sau se trag în lături, atunci când se deschide cerul⁹.

¹ Treanțe de șters.

² N.I. Dumitrașcu-Reny, *Snoave și legende populare*, Vălenii de Munte, 1908, p. 11.

³ Voronca, *op. cit.*, p. 1239.

⁴ Și psalmistul cântă: „Doamne, cela ce ai întins cerul ca pre o piele...”

⁵ I.A. Zanne, *Proverbele românilor*, București, 1895, I, p. 19. „Șezătoarea”, I, p. 232.

Cf. G. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, București, 1914, p. 58.

⁶ *Revue des traditions populaires*, XXII, p. 205.

⁷ Otescu, *op. cit.*, p. 54.

⁸ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

⁹ Otescu, *op. cit.*, p. 54; Ciaușanu, *op. cit.*, p. 58.

El nu se mișcă niciodată în afară de cutremure; când se clatină și pământ, și cer, și mare, atunci când se întâmplă¹.

În ghicitori, poporul, care socoate cerul ca un ceaun fără seamăn de mare, îl cimilește, zicând:

Am un ceaun umflat,
Peste lume aruncat².

Prin unele părți se crede în ființa mai multor ceruri. Astfel, prin Bucovina și Moldova se spune pe alocuri că sunt *șapte ceruri* și că tocmai în cerul al șaptelea stau Dumnezeu, Maica Domnului, Iisus Hristos și ceata îngerească³. Această credință nu poate fi străină de credințele rusești: „Cerul este alcătuit din șapte bolți, una peste alta, care slujesc de lăcașuri îngerilor, arhanghelilor, serafinilor, ș.a., după mărire“. Iar Dumnezeu cu puterile cerești se află în cerul al șaptelea⁴.

Prin alte părți se zice că sunt *nouă ceruri*: în cerul acesta dintâi sunt *Sf. Soare, Sf. Lună, Sf. Ilie*; apoi mai sunt și alte [opt] ceruri, unde stau sfinții rânduși de Dumnezeu, iar deasupra tuturor stă Dumnezeu⁵.

Maica Domnului, întâlnindu-se cu Iisus Hristos, după Înviere, amărâtă de drumurile căutării lui, îi strigă:

... Ah, fiul meu,	Până la al nouălea cer,
Eu ți-am dat voie	Și tu te-ai dat jos!
Să te sui de la ceriul întâiu	Dacă te-ai fi dat
Până la al doilea,	La niște creștini botezați,
Și de la al doilea	Dar te-ai dat

La niște câini de jidovi spurcați!⁶

Ucrainenii spun că sunt uneori trei, altele șapte ceruri⁷.

Prin jud. Tecuci se crede că ploaia „plouă“, – purcede, – din cerul cel mai deasupra și, strecurându-se prin celelalte ceruri, ajunge la noi, „atât cât ajunge“⁸.

Măreța și nepătrunsă taină a lumii de sus ni se arată nouă, celor pământeni, la anumite zile de sărbătoare mare, prin deschiderea cerului.

¹ Cred. rom. din jud. Tutova.

² Cred. rom. din com. Țepu. „Șezătoarea“, I, p. 232.

³ A. Gorovei, *Cimiliturile românilor*, București, 1898, p. 64.

⁴ *Revue des traditions populaires*, XXII, pp. 205-206.

⁵ Voronca, *op. cit.*, p. 1238. Ciaușanu, *op. cit.*, p. 59.

⁶ Dintr-o poveste a lui Dumnezeu, culeasă din com. Tuțcani, jud. Covurlui, împărt. de d-l T. Cruceanu.

⁷ *Revue des traditions populaires*, IX, p. 420.

⁸ Cred. rom. din com. Țepu.

Cerul se deschide la Paști, când, prin unele părți, oamenii așteaptă această minune stând în preajma focurilor¹, după unele credințe cerul rămâne deschis până la Ispas, în care răstimp se zice că nu-i bine să se perie sau să se melițe, „să nu meargă puzderia la cer”²; la Ovidenie, când numai cei buni la Dumnezeu, precum și ciobanii care n-au văzut ochi de femeie privesc nețărnută frumusețe a celor de sus³; în Ajunul Crăciunului și la Bobotează⁴.

Pe alocuri se zice că se deschide și la Probejeni⁵.

Acum îngerul păzitor spune fetei și flăcăului buni de căsătorit, partea ce vor avea-o⁶. Cerul se deschide în noaptea de Sf. Gheorghe, când dă putere tuturor pomilor ca să înflorească, și mai ales *nucului, agudului și salciei*⁷. Cea mai minunată deschidere a cerurilor însă se întâmplă în noaptea spre Sf. Vasile⁸. Atunci cerul se deschide de trei ori, una după alta, repede, abia lăsând vreme puțină unei lumini foarte mari ca să se vadă; în mijlocul luminii, Dumnezeu, stând la masă cu sfinții, privește la noi.

Unii spun că atunci se văd mesele înconjurată de sfinți.

Alții spun că numai Dumnezeu stă la masă, alături cu Sf. Nicolae⁹.

Credința că cerul se deschide la Sf. Vasile, când vorbesc vitele și ard comorile, o au și rutenii¹⁰.

Pe alocuri se crede că la deschiderea cerului se vede prin mijlocul lui o cărare¹¹.

Unii spun că locul de deschidere ar fi pe locul pe unde se vede *Drumul robilor*¹².

¹ S.Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, III, București, 1901, p. 55.

² Voronca, *op. cit.*, p. 795.

³ Otescu, *op. cit.*, p. 55.

⁴ Sf. Evanghelie de la Matei 3, 16-17: „Iar botezat fiind, îndată ieși din apă; și iată, i se deschiseră cerurile și văzu Duhul lui Dumnezeu venind peste dânsul, pogorându-se ca un porumb. Și iată glas din ceruri zicând: «Acesta este fiul meu cel iubit, întru care am binevoit»”.

⁵ T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, București, 1914, p. 3: „Multe gospodine și câteodată și unii gospodari se păzesc ca să nu mănânce mere, pere sau perje, până la această zi; în această zi însă pot mânca, deoarece cerul este deschis”. Voronca, *op. cit.*, p. 796: „Unii nu mănâncă poame până la Probajine: mere, pere, perje; atunci zice că e pentru poame cerul deschis”.

⁶ Marian, *op. cit.*, I, p. 192.

⁷ Cred. rom. din com. Țepu, jud. Tecuci, pe unde se crede că acești pomi nu fac flori, căci canafii lor nu sunt socotiți ca flori.

⁸ Cred. rom. din com. Mânăstireni, împărt. de la d-l D.Gr. Furtună.

⁹ Voronca, *op. cit.*, p. 128. Ciușanu, *op. cit.*, p. 59.

¹⁰ D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, București, 1913, p. 13.

¹¹ I.A. Candra, Ov. Densușianu, Th. Speranția, *Graiul nostru*, I, București, 1906, p. 315.

¹² Otescu, *op. cit.*, p. 54.

Pe alocuri se crede că, înainte de deschidere, se vede întâi o dungă albastră, după care urmează alta roșie, „care-ți ia ochii“; atunci începe să bată toaca în cer, iar cocoșii pornesc să cânte. În clipa aceasta este deschis cerul. Lumea trează, – când se aud cocoșii, – își face cruce și cere de la Dumnezeu un lucru, – numai unul, – pentru lumea aceasta, pe care îl și capătă, dacă este drept credincios. Dar, spun oamenii, „cum rar se întâmplă oameni dreți și fără păcate, cel mai nimerit lucru este ca omul să ceară binele pentru lumea cealaltă, căci mai ușor i se dă“¹.

La Sf. Vasile, unii spun că – și aud *partea* sau *norocul* ce le este rânduit pentru anul ce se începe, – cei curați de păcate, – căci în ziua aceea se împart noroacele². Cei ce văd cerurile deschise și-și aud norocul vor avea parte mai ales la bani și la sănătate³.

Copiii până la vârsta de șapte ani, fiind fără de păcate, văd această minune mai curând ca oamenii, dar numai prea puțini sunt acei ce-și dau seama mai târziu, când, ca oameni maturi și înglodați în păcate, vor căuta zadarnic spre cer.

Prin Bucovina, unii spun că tocmai din pricina înmulțirii peste măsură a păcătoșilor pe lume cerurile astăzi nu se mai deschid decât la șapte ani o dată. Oricum, lucrurile pe care omul trebuie să le ceară sunt: sănătatea, norocul și raiul. „Unii zic că numai un lucru să ceri: mai mult, nu.“

Cel cuminte cere raiul. Prin Bucovina se crede că apa se prefacă în vin la deschiderea cerului⁴.

Când cerul se deschide, vitele capătă darul de a vorbi, spunându-și între dânsese multe lucruri cu privire la stăpânii lor. Aceste destăinuiri ale viitorului pot fi ascultate de gospodari, dar se crede că în chipul acesta cel ce ascultă își primejduiește viața. Se povestește chiar de cineva, care, ascunzându-se în ieslele boilor, în noaptea Sfântului Vasile, a fost găsit a doua zi mort⁵.

Prin jud. Dorohoi se povestește că un om s-a pus de pândă în iesle și-a auzit boii vorbind:

¹ Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 6-8. Simeon Manguica, *Căldariu indian, gregorian și popular român*, pe anul 1882 și 1883, Oravița, 1882 și 1883. Marian, *op. cit.*, p. 192.

² Cred. rom. din com. Balintești, jud. Covurlui, împărt. de d-l N.I. Munteanu.

³ Cred. com. din com. Vânătorii-Neamțului, jud. Neamț, împărt. de d-l A. Moisei. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 103.

⁴ Voronca, *op. cit.*, p. 900: „În ceasul acela, dacă iei apă, e vin. Un om a fost auzit de asta și s-a apucat la cărat apă cu femeia, ca să aibă tot anul vin, pe urmă s-a sculat, dar pe copii i-a pus pe laiță la fereastră, să păzească [clipa] când se va deschide cerul, să ceară ce le-a zis. Dumnezeu a dat că laița s-a răsturnat tocmai când cerul s-a deschis și n-au mai văzut“.

⁵ „Șezătoarea“, VI, p. 26. E. Baican, *Obiceiuri la români*, București, 1884, pp. 4-5. Cred. rom. din jud. Tecuci.

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	5
PREFAȚĂ	7
<i>Partea I. CERUL</i>	9
<i>Partea a II-a. SOARELE</i>	21
1. Soarele	21
2. Povestea ciocârliei	45
3. Povestea florii-soarelui	51
4. Povestea cicoarei	57
<i>Partea a III-a. L U N A</i>	59
1. Luna	59
2. Lună nouă	68
3. Lună plină	84
4. „Câte-n lună, toate“	86
<i>Partea a IV-a. ÎNTUNECIMILE DE SOARE ȘI LUNĂ</i>	95

<i>Partea a V-a. DRAGOSTEA SOARELUI PENTRU LUNĂ</i>	101
<i>Partea a VI-a. STELELE</i>	147
1. Înstelarea	147
2. Stelele	154
3. Stelele căzătoare	165
4. Stelele cu coadă	168
5. Vrăjile la stele	171
<i>Partea a VII-a. DRUMUL ROBILOR</i>	177